

Јелена Круљ Драшковић¹⁰

Емилија Марковић¹¹

Слађана Видосављевић¹²

Универзитет у Приштини – Косовској Митровици

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу

ТОЛЕРАНЦИЈА КАО ПРЕДУСЛОВ ИНТЕРКУЛТУРАЛНЕ САРАДЊЕ И САВРЕМЕНОГ ОБРАЗОВАЊА

Сажетак: У данашњем глобалистичком контексту света, норме функционисања подразумевају демократичност и толеранцију које су неопходне за ефективну комуникацију између различитих група попут народа, нације, религије... итд. У мултикултурном свету кога одликују различите и специфичне норме и вредности један од предуслова те комуникације представља интеркултурално образовање. Проблем културалних различитости који тежи ка успостављању једнакости, афирмише интеркултурално образовање, како би се уз когзистенцију и зајамну толеранцију обезбедио равноправнији образовни систем за младе.

Кључне речи: толеранција, равноправност, култура, интеркултурално образовање, савремено образовање.

УВОД

Образовање је најважнијим својим упливом, било и остало ослонац, израз и подстицај културе. На јединственом повезивању културе и образовања стајале су многе препреке и ометања, тако да та веза није увек успешно функционисала или је била успостављена на погрешним основама нарочито када су освајачке империјалне културе, показивале више агресивне и поробљивачке него ли хумане и племените активности и циљеве. Све до најновијег времена различити садржаји културе су посматрани изоловано у оквирима појединих друштвених и хуманитарних наука: историје, филозофије, социологије,

¹⁰ jelena.krulj.draskovic@pr.ac.rs

¹¹ emamma@live.com

¹² vidosladj@gmail.com

етнографије, археологије и историје уметности. Данас, у условима научно - техничке револуције, културна средина која окружује човека све више показује јединство и узајмну зависност својих материјалних, духовних и организационих компонената. Осећа се велика потреба да се на културу гледа као на свеобухватни и истовремено, специфични квалитет или „пресек” друштвеног живота. Јасно је, дакле, да живимо у времену таквих промена у којима ни једна делатност није сасвим сигурна како ће изгледати за десет година па ни образовање. То је зато што су промене у друштву настале као последица брзог развоја науке, технике и технологије условиле и другачији однос према образовању. А с обзиром да је образовање присутно у свим сегментима живота и рада човека оно треба да буде у функцији све укупног развоја и да иде у сусрет променама које се дешавају у цивилизацији, а не да касне за њима. Да би се ефикасно одговарало на изазове 21. века, школа би требало дати све већи значај учењу о понашању у духу толеранције и разумевању других. Затим да се све већа пажња поклања учењу о друштву и социјалној неправди, људским правима и етици ненасиља. Сама реч толеранција вуче корене из грчке речи *tolerare*, што значи подносити, трпети и уважавати туђе мишљење и уверење.

Друштвени живот је елемент друштвене структуре који датира опстанак друштва као и чињеницу да је човек социјално биће које не може егзистирати ван друштва. Саливен каже да је илузорно посматрати индивидуу као изоловану јединку, већ сваку личност можемо посматрати једино у контексту интерперсоналне комуникације јер се личност изражава само у односу према другим људима. Један од највећих изазова са којим се модерно друштво суочава јесте живот у свету. Ако кренемо од идеала живота у мирном, ненасилном свету без конфликта и неразумевања, а што би трбао бити циљ човечанства, онда је предуслов за то упознавање властитих својстава квалитета одлика као и разумевања других и њихових својстава који се разликују од наших. Овде се не ради само о упознавању, већ и о искреном разумевању прихватања и емпатијском ставу према тим другима.

ДЕФИНИСАЊЕ ПОЈМОВА

Толеранција – је поштовање, прихватање и уважавање богатства различитости у нашим светским културама. Она је заснована на на знању, отворености, комуникацији и слободи мишљења, света и

уверења. Можемо рећи да је толеранција хармонија у различитостима. Она није само морална дужност, то је такође и политички и правни захтев. Толеранција је, изнад свега, активан став подстакнут признанењем универзалних људских права и основних слобода других. Ни у каквим околностима не може се користити да оправда нарушавање ових основних вредности. Њу треба да примењују појединци, групе и државе.

Равноправност – једно од основних људских људских прва је право на образовање и као такво представља пут за остваривање других права. Равноправност у образовању представља представља пружање једнаких могућности за образовање свима. Ово би требао бити важан друштвени проблем у циљу образовне политике (Pfester, T.F.2012:4).

Култура – Према Милану Вујаклији, култура (лат.colere гајити, неговати, cultura)1. обделавање, обрађивање, неговање, гајење, рационално подизање неке привредне гране; 2. рационално подигнута привредна грана; 3; *фиг.*развијање, образовање, усавршавање, оплемењивање, богаћење духа; стручна нарочито општа образованост; начитаност; *етичка култура* подизање појединаца и целог друштва до тога да му буду идеали: правичност, истинитост, човечност и узајамно поштовање; 4. гајење извесних врста бактерија у извесне научне сврхе, бактерије добивене гајењем у лабораторији. (Вујаклија, М. 2006:469).

Интеркултурално образовање – интеркултуралним образовањем сматра се образовање које уважава и подржава различитости у свим областима људског живота. Такође, интеркултурно образовање промовише равноправност и људска права, супроставља се дискриминацији.

ТОЛЕРАНЦИЈА КАО УСЛОВ ИНТЕРКУЛТУРНЕ САРАДЊЕ И САВРЕМЕНОГ ОБРАЗОВАЊА

Интегрисање у заједницу европских народа испољава се и показује у сталној тежњи свих њених народа да покушају бројне различитости (националне, језичке и друге особености) да сагледају, уваже и пронађу копчу која би омогућила тим хетерогеним културама и наслеђеним вредностима да кроз коегзистенцију и узајамну толеранцију обезбеде бољи и равноправнији третман. У духу тих тежњи веома је важно афирмисати мултикултурализам који би постепено културни монизам замењивао културним прулализмом који би омогућио да се на тој културној димензији

интеркултуралности заснују и васпитање и образовање младих. Наравно, то подразумева отклањање или усаглашавање дилема о томе да ли процес образовања усмеравати ка сличностима о другим, тј. према универзалним вредностима. Препорука би била да се уз поштовање и основну заштиту културолошких посебности и обезбеђивање могућности развоја и неговања тих вредности мањих народа тражите додирне тачке са тековинама других већинских народа како би се међусобно боље повезивали и лакше укључивали у нову заједницу. То ће омогућити да се кроз интеркултурално васпитање и образовање боље процењују достигнућа и доприноси свих заједница и релаксирати прихватање и уважавање стварних вредности других култура и националних вредности. На ова питања, одговоре траже бројне европске земље преко одређених покрета, препорука иновација, декларација и др., а у циљу разбијања окошталих система образовања. Ту су бројне реформе за модернизацију образовања и система пре свега на универзитету (Лисабонска конвенција, 1977. год. И Болоњска декларација - процес 1999. чији је потписник и наша земља). У Европи је, дакле кроз реформска документа и пројекте афирмисано више модела реализације мултикултурализма и интеркултурализма.

То су:

- а. Оснаживање културног идентитета мањинских народа пружањем помоћи за бољу интерграцију у доминантну културу;
- б. Припремање посебних информација о различитом културном пореклу мањина, са циљем повећања прага толеранције мањинских, а посебно већинских група;
- в. Редифинисање процеса евалуације како би оно постало заиста мултикултурално. За то су неопходне корените промене у организацији школа, програмима који се изучавају у њима, наставних потенцијала и система образовања и професионалног развоја наставника;
- г. Разматрање појава које проузрокују неједнакост и стимулисање ученика и студената да схвате друштвену неправду којој су подвргнути припадници различитих култура и да јој се супротставе;
- д. Промовисање мултикултурних вредности, поштовање и унапређење потенцијала културе националних мањина;
- ђ. Подстицање интеркултурне комуникације у циљу убрзања процеса интеграција Европе;

- е. Оспособљавање за стратешке вештине, посебно у области комуникација које се не примењују само плурализму култура већ и у свим осталим формама плурализма савременог света (Европска димензија у образовању, 1997)

И у Републици Србији демократизација образовања има кључну улогу у склопу укупне социјално-политичке трансформације у правцу демократије; у том смислу мултикултурализам заправо подразумева промене на нивоу система, програма и институције/ школе у складу са основним демократским принципима:

*Принцип једнакости (праведности, доступност и уживање права за све...)

*Принцип партиципације (слобода изражавања мишљења, избора и активног учешћа у одлучивању уз прихватање одговорности).” (Гајић, Б. 2011: 30)

Сасвим је сигурно да ће 21. век другачије уобличавати тржишта, биће другачија расподела вредности и располагања њима, другачији ритам живота и другачији видови васпитања. Комбиноваће се фактори и разлози образовања са полазиштем од четири основна стуба:

- Учење за знање (овладати средствима споразумевања и научити стицати знање)-научити учити,

- Учење за рад (деловање у окружењу) - научити радити – стварати- зарађивати,

- Учење за заједнички живот (сарађивати са свима у хуманим делатностима)- научити живети заједно,

- Учење за постојање (обухвата три претходна) – научити слободно и задовољно живети. (Жак Делор, *Образовање скривена ризница – четири стуба образовања*, Унеско: Извештај Међународне комисије о образовању за XXI век, Министарство просвете Републике Србије, Београд 1996).

Ови стубови за Жака де Лора представљају циљ будућег васпитања у мултикултурном окружењу. То је концепт учења у току читавог живота што је императив овог века док ће „базично” (опште) образовање постаи пасош за живот, а сарађивање са свим у хуманим делатностима у циљу развијања и поштовања за друге људе, културе и капиталне вредности биће интеркултурно образовање као водила. Ово је свакако основна нит у установљавању и развоју модерног образовања у коме је интегрисана европска култура, филозофија па и обична школа и наука.

Педагошки плурализам у школама социјалистичког друштва деценијама је био утопљен у државном, институционалном образовању. При томе су се могла разликовати бар два нивоа тог плурализма. Први под општим називом означен придевом „педагошки” и други који се односио на ток и конкретност педагошког рада, означен као дидактички плурализам. Пресудну улогу у конципирању првог имала је држава, те је и сваки облик плуралности ишао преко државе, њених налога и концепција.

Други, дидактички плурализам, био је у извесној мери у „рукама” наставника и ученика, у њиховом обликовању процеса поучавања, односно дидактике. Први, педагошки плурализам, често је разматран и као мултикултурализам, док је други био осетљивије природе и оствариван као унутрашњи, интер-културални плурализам, по некима као интеркултурализам. Школа је врло осетљива на оба, али ипак са више афинитета према другом, дидактичком плурализму, у процесу поучавања. Школа је веома осетљива на почетке и исходе образовања и развојности са највећом пажњом према традицији, националности, етницитету, религији, из којих праваца се педагошки ангажује и упливише на школу у домену језика, узраста, те управљености на радове, на маргинализоване групе из којих потичу ученици. Школа је, надасве, у знаку педагошког плурализма, изузетно осетљива на постизање једнаког образовања за све.

Све се то своди у „интеркултуралну осетљивост,” те на усмереност на отклањање баријера у интеркултуралној комуникацији.” Да би се постигло уклањање „баријера” интеркултуралној осетљивости, односно „баријера у интер-културној комуникацији,” најпре је потребно препознати инструменте, принципе и смернице на којима се интеркултурална комуникација заснива. Неопходно је идентификовати тзв. „принципе добре праксе” интеркултуралности у Србији. Индикатори „добре праксе” за разне аналитичаре били су: политичке школе, настава и учење, школска клима, стручно усавршавање наставника и повезаност школе са локалном и широм заједницом...”

„Разлике култура” могу бити идентификоване као Мултикултуралност што упућује на разлике у језику, разлике етничке или националне, религијске. На социоекономске различитости. Интеркултуралност чине различитости које се сусрећу, у сагласности су са разним групама за зближавање – мултикултуру! Интеркултуралност подиже ниво толеранције међу културама, повећава разумевање и „сусреће” културе различитих група..., побољшава комуникацију различитости!

ЗАКЉУЧАК

У процесу опште глобализације и тежње друштва ка интеграцији која омогућава све интензивнију циркулацију људи једно од важних питања је како поставити темеље за савремену концепцију васпитно-образовног система и прилагодити му наставне планове и програме. У интегрисаним заједницама програм и циљ образовања трпи велике трансформације, јер нова економска, политичка, културна глобализација чине да се народи различитих традиција, култура и обичаја, религија, језика, мешају, упознају и постају узајамно зависни. Да би успешно сарађивали и живели људи се морају упознавати са другим културама и учити толеранцији. Управо се то може постићи образовањем које негује интеркултурну комуникацију. Интеркултуралним образовањем сматра се образовање које уважава и подржава различитости у свим областима људског живота. Европа данас, стварајући визију демократске глобализације, у своју колективну свест уноси све ово, само далеко наглашеније. У стремљења ка плурализму култура и националних идентитета, међусобном обогаћивању, укрштању цивилизација на путу космополитизма, којим данас корача свет, значајно место припада европској култури и идентитету, који не укида национални идентитет. У плурализму, различитости националних, локалних идентитета, култура и цивилизација посебну димензију има образовање, које има могућности да помогне утемељењу шеме добро уређеног поретка ка коме стреми Европа. Ушавши у савремену европску (либералну) политичку културу, јасно оцртава да се императив мира, стабилитета и просперитета постижу ослањањем на неговање заједничке културе. Зато се европски модернизацијски процеси и заснивају на еманципацији, легитимности и територијализацији, а принципи који прате ове процесе односе се на грађанство, националност, суверенитет. Можемо закључити да је толеранција хармонија различитости и да она нија само морална дужност, њу треба да примењују појединци, школе и држава.

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамовић, З.(2003): *Чији је књижевник и његово дело*, Сремски Карловци и Нови Сад: Издавачка књижарница З. Стојановића.
- Аврамовић, З. (2003): *Држава и образовање*, Београд, Институт за педагошка истраживања.
- Аврамовић, З. (2003): *Културни идрнтитет и образовање: неизбежност разлика.Уважавање различитости и образовања*, Београд: Институт за педагошка истраживања
- Амоношвили, Ш. А. (1997): *Школа живота*, Београд: Учитељски Факултет.
- Бабић, И. Г. (1999): *Квалитет васпитања и образовања*, Српско Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Блекбурн, С. (1999): *Оксфордски филозофски речник*, Нови Сад: Светови.
- Блум, С. Б. (1970): *Такосномија или класификација образовних и одгојних циљева*, Београд: Југословенски завод за проучавање школских и просветних питања.
- Божовић Р. (2006): *Лексикон културологије*, Београд: Удружење Наука и друштво Србије.
- Божиловић, Н.(1998): *Социологија културе*, Ниш: Народне новине.
- Будић, С. и Андевски, М. (2010): *Образовање за плуралистичко друштво*, Нови Сад: Филозофски факултет.
- Burbules, С. N.(2000): *Globalizacion and Education*, New York: Rotledge.
- Вајт, Л. (1970): *Наука о култури*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства
- Валиснер, Ј. (1997): *Човеков развој и култура*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства
- Vershelt, Т., Tyndale, W. (2002): *Developmet and culture*, Oxford: Ofxam.
- Vermazović, А. (2003): *Homi,homini amicus est. : Uvažavanje različitosti i obrazovanje*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja
- Вилотијевић, М. (1999): *Дидактика I, II, III*, Београд: Учитељски Факултет.
- Гајић, О. (2011): *Грађанско образовање за демократију*, Нови Сад: Филозофски факултет.
- Герц, К. (1998): *Тумачење култура 1-2, XX век*, Београд
- Giddens, Anthony (1995): *Beyond Left and Rights. The Future of Radical Politics*, Cambridge: Polity Press.
- Гојков, Г.(2002): *Прилози постмодерној дидактици*, Вршац: ВШВ.

- Гојков, Г. (2006): *Метатеоријске концепције педагошке методологије*, Вршац: ВШВ.
- Гојков, Г. (2006): *Дидактика и постмодерна*, Вршац: Виша школа за образовање васпитача.
- Гојков, Г. (2007): *Квалитативна истраживачка парадигма у педагогији*, Вршац: ВШВ.
- Грандић, Р. (2004): *Увод у педагогију*, Нови Сад: Филозофски факултет
- Гудјонс, Х. (1998): *Педагогија*, Загреб: Едука.
- Дамјановић, Р. (2005): *Лексикон Педагошко –психолошких појмова и израза*, Подгорица: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Димитријевић – Kartag – Odri et al. (1999): *Културна права*, Београд: Београдски центар за људски права.
- Коковић, Д. (2005): *Пукотине културе*, Нови Сад: Прометеј.
- Kron, F.W. (1996): *Grundwissenn Pedagogik*, Basel: Reinhardt
- Pfester, F. (2012). *Equality and Qualiti in Education*, Michigan: Institute for Social Reserch.

TOLERANCE AS THE PRECONDITION OF INTERCULTURAL COOPERATION AND MODERN EDUCATION

Abstract: *In the modern globalistic context of the world, the norms of functioning defaults democracy and tolerance which are necessary for effective communication between different groups like nations, religions, ect. In the multicultural world which is characterized by different and specific norms and values, one of preconditions of such communication is the intercultural education. Problem of cultural differences which is oriented to establishing of equality, affirms intercultural education for providing the more equal educational system for young people through coexistence and mutual tolerance.*

Key words: *tolerance, equality, culture, intercultural education, modern education*